

ABSTRACTE, in vier korte noties

Vooraf

Als derde lid van *het petit comité* van ABSTRACTE ben ik nog maar kort actief in dit triumviraat. Jan Willem van Welzenis en Arjan Janssen zijn de initiatiefnemers en zullen, als beeldende kunstenaars, altijd een voorsprong op mij houden. Zij brachten al veel kunstenaars samen en dat is een prestatie, niet het samenbrengen op zich, niet omdat kunstenaars niet samengebracht zouden kunnen worden, maar het is een prestatie omdat altijd het uitgangspunt is dat zij -mooie tentoonstellingen- maken, in de zin die de schilder René Daniëls daaraan gaf... niet met twee woorden, maar met een tentoonstelling.

Ik ben geen beeldende kunstenaar, ik schrijf, en dat geeft mij soms het recht te spreken over de kunst, maar vaker biedt het me de gelegenheid om gedachten te formuleren die mogelijk van belang kunnen zijn voor de kunst en voor kunstenaars.

Nieuw in ABSTRACTE maakte dat ik over -abstract- ben gaan peinzen en in veel dingen die ik afgelopen weken zag of las, meende ik te zien dat het telkens uitspraken waren over -abstract-. Vier van die kwesties wil ik noemen onder de tussentitels: 1. Historie, 2. Miskenning, 3. Triomf en 4. Perspectief.

1. Historie

In de tentoonstellingstekst schreef ik dat het 111 jaar geleden is dat het eerste abstracte kunstwerk werd gemaakt, ik heb die kennis uit een boekje uit 1956 dat, door mij eerder ongezien, in de boekenkast bleek te staan. De auteur schrijft over verschillende aspecten van abstracte kunst maar het boeiendst vind ik de passages waarin hij Kandinsky laat spreken en verklaren wat de aard is van de abstracte kunst.

Twee citaten: "Waarom zou ook de schilderkunst niet, evenals de muziek, in plaats van de natuur na te bootsen, slechts een aaneenschakeling van melodie en ritmen brengen, die geen bepaalde objecten meer voorstellen." En "In 1911 heb ik ook mijn eerste

abstracte werk geschilderd, waarmee ik echter volkomen ontevreden was. In 1918 heb ik in Moskou het weer te zien gekregen en goed gevonden. Helaas is een foto ervan in Moskou niet te krijgen, anders zou ik u er graag één gestuurd hebben, als het eerste abstracte schilderij dat ooit vervaardigd is." Natuurlijk is het in later jaren bestreden dat dat het eerste abstracte schilderij was. Belangrijk blijft echter de vaststelling, van Kandinsky ook, dat vanuit het kunstwerk niets verwijst naar de buiten het kunstwerk bestaande werkelijkheid.

Dit lijkt moeilijk vol te houden in een tentoonstelling waar zeer herkenbare materialen, toch echt uit de werkelijkheid van de Doe-het-zelf-zaak afkomstig zijn. Maar uit de aard van het abstracte is het zo dat het materiaal elke materialiteit ontbeert op het moment dat het ingezet wordt in deze kunstwerken. Misschien denkt men dat het een uitvlucht is... in vaagheden als "het is niet wat het is, of "het lijkt niet wat het lijkt". Daar gaat het niet om. Het gaat bij deze kunst niet om de materialiteit van het werk. Ik ga geen antwoord geven op de vraag waar het dan wel om zou gaan. Eén aanwijzing, een kwestie waar ik nog lang niet uit ben, namelijk het gegeven dat Kandinsky zelf gedurende lange tijd sprak van - concrete- kunst; de term -abstract- werd voor hem pas later gangbaar. Hoe kan het zijn dat in een kunstwerk het concrete overgaat in het abstracte, zo onmerkbaar dat ik niet eens zou kunnen aangeven op welk moment het gebeurt?

De auteur eindigt zijn inleiding met: "De abstracte kunst bestaat al te lang, om nog als snobisme beschouwd te worden; zij is te gedifferentieerd in haar stijlsoorten en uitdrukkingsmogelijkheden, om het verwijt van academisme te verdienen. Het is rechtvaardiger en eenvoudiger om haar als een nieuw begin te beschouwen: van de vrije expressie van zichzelf zonder rekening te houden met andere wetten dan die, welke de kunstenaar zelf scheidt en met die, welke het materiaal eist."

Het is dan 45 jaar geleden dat het eerste abstracte werk werd geschilderd; we zijn nu 66 jaar verder en wat lees ik in het lesboek Nederlands van mijn jongste zoon...

2. Miskenning

"Abstracte schilderijen lijken op tekeningen die kleuters maken. Kleuters tekenen ook geen poppetjes of bloemen. En toch vinden grote mensen abstracte schilderijen mooier dan kleutertekeningen. Daarom zijn die kunstwerken ook zo duur."

Behalve dat het populistisch is en een setje onware beweringen, wordt hier in alle opzichten ontkend dat de kunstenaar een vak beoefent. De kunstenaar zou in een soort infantiele trance werkjes bij elkaar penselen of knutselen, die kwalijk minderwaardig zijn aan wat de eerste de beste peuter aan artistiek grootse werken verricht. Men zou kunnen zeggen dat het voor een deel veroorzaakt wordt doordat de beeldende kunst sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw veel van het publiek van zich vervreemd heeft. Dat is allemaal heel goed mogelijk. Maar dat legitimeert nog niet dat er in een schoolboek, uit 2016, teksten als deze voor *begrijpend lezen* worden gebruikt.

Kunst is eenvoudig en simpel te begrijpen, ieder kind snapt kunst, het zijn de lui, die dit soort teksten kiezen, die geen begrip hebben van wat er in de kunst gaande is en die hun onvermogen en onwil om het te begrijpen, verhullen met neerbuigende tekstjes. Ernstiger is het, omdat schoolboeken altijd gangbare ideeën weerspiegelen, dat we daarom moeten concluderen dat deze opvatting gemeengoed is.

Onze zoon heeft de opdracht niet gemaakt is. Het was van ons een stil protest tegen de nonsens.

3. Triomf

Dit voorjaar overleed Carmen Herrera, zij was 106 jaar oud. Vanaf 1934 was zij professioneel kunstenaar en altijd in het -abstracte-, maar zij werd pas veel later opgemerkt door de internationale kunstwereld en kreeg zij tentoonstellingen in alle belangrijk

kunstcentra in voornamelijk de Angelsaksische wereld. Zij werd de ontdekking van het decennium genoemd, in 2004, zij was toen bijna negentig. Op de vraag hoe zij het zo lang kon volhouden te werken als kunstenaar antwoordde zij in 2016: "De schoonheid van de rechte lijn drijft mij. Ik maak kunst omdat ik het moet doen, het is een roeping."

Dat zij niet eerder erkend werd had twee oorzaken. Zij was Cubaanse en zij werd als vrouw in de abstracte kunst niet geteld.

4. Perspectief

Uiteindelijk kreeg Herrera erkenning omdat er nu anders aangekeken wordt tegen het racisme en het seksisme in wereld van de kunst. Of moet ik het als vraag stellen: Wordt er nu anders aan gekeken tegen racisme en seksisme in de kunst? Hier en daar, maar nog steeds tellen etniciteit en *gender* als sterke selectiemechanismen, soms om te komen tot zogenoemd positief beleid, soms om kwesties te herstellen, als het ware, zoals in het geval van Herrera. Steeds zijn het kunstexterne aspecten die dan bepalender zijn, etniciteit of *gender* of klasse. Terwijl er vanuit de kunst zelf, kunstintern dus, voldoende aspecten denkbaar zijn waardoor voorkomen wordt dat grote talenten om reden van etniciteit of *gender* niet worden erkend. Ik denk dat de mate van -abstractie- in werk zo'n kunstintern gegeven is. Beeldmotieven in kunst en artistieke nijverheid zijn juist in het gegeven van -abstractie- vergelijkbaar en even betekenisvol, waar vandaan men ook geboortig is of welke signatuur men wenst te voeren in termen van *gender*.

Dat zou het perspectief voor de -abstracte- kunst kunnen zijn, dat er geen onderscheid gemaakt wordt, omdat het de enige kunstvorm is waar op basis van het werk zelf niets te zeggen is over etniciteit en *gender*. Dat is de kracht van -abstracte- en geheel en al volgens het principe van de grondleggers... vanuit het kunstwerk verwijst niets naar de buiten het kunstwerk bestaande werkelijkheid... maar ook niet andersom.

Étoile
du
Nord

Nonneveld 38A
4811 HP Breda

info@etoiledunord.nl
www.etoiledunord.nl

Voorjaar 2022,
Ad van Rosmalen.